

наючи від прийняття закону про державний бюджет або рішення місцевої ради народних депутатів про місцевий бюджет і аж до їх застосування державними органами. У необхідних випадках бюджетна політика держави здійснюється в примусовому порядку (списання коштів бюджету з підприємств–платників, недоїмка на відповідні дати).

Вагомим елементом бюджетного регулювання є процес бюджетного планування, економічна суть якого полягає в централізованому розподілі і перерозподілі валового внутрішнього продукту (валовий внутрішній продукт – це результати діяльності підприємств і організацій виробничої і невиробничої сфери на території даної країни) і національного доходу між ланками фінансової системи на основі загальнонаціональної соціально–економічної програми розвитку країни в процесі складання і виконання бюджетів різного рівня [2, с. 73].

Механізм бюджетного регулювання в ринкових умовах функціонування економіки України повинен враховувати наступні аспекти:

- використання ринкових механізмів у процесі розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів повинно здійснювати а економіці і цілому;
- розуміння того, що більшість підприємств не належать до державного сектору і що підприємствам треба дати можливість самостійно здійснювати процес управління виробництвом, у якому державі належить опосередкована роль;
- визнання необхідності посилення ролі держави у здійсненні макроекономічної політики і макроекономічного регулювання й ролі бюджету як найважливішого інструменту досягнення макроекономічної і фінансової стабілізації шляхом збалансованого руху централізованих фінансових ресурсів.

Впливаючи на процеси формування бюджетних відносин шляхом зміни принципів, методів, способів формування бюджетних доходів і видатків, держава коригує встановлені бюджетні взаємозв'язки, регулює канали проходження і спрямування бюджетних ресурсів, уточнюючи пропорції їхнього розподілу і перерозподілу, механізми реалізації їхнього цільового призначення і в такий спосіб забезпечує управління економічними процесами.

В цілому проведення бюджетної політики здійснюється за допомогою низки законодавчо закріплених дозволів і заборон, що внутрішньо пов'язані між собою, наприклад, дозвіл на використання коштів або заборона їх витратити в рамках бюджетного фінансування.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Отже, сукупність форм, методів формування і використання бюджетних ресурсів, що становлять бюджетний механізм, має бути орієнтована на пошук компромісу інтересів усіх учасників бюджетного процесу в напрямку вирішення завдань стимулювання економічного зростання, прискорення науково–технічного прогресу, формування позитивних структурних зрушень, розвитку ключових галузей відповідно до державних пріоритетів.

Таким чином, стратегічним напрямком розвитку суспільних відносин в Україні має бути посилення ролі держави в економіці й соціальному житті, а отже застосування інструментарію бюджетного регулювання.

Джерела та література

1. Бюджетний кодекс України. – К.: Парламентське видавництво, 2003. – 63 с.
2. Зайчикова В.В. Прогнозування доходів місцевих бюджетів у процесі між бюджетного регулювання // Фінанси України. – 2007. – №6. – С. 69 – 81.
3. Павлюк К.В. Роль бюджету у регулюванні соціально-економічних процесів у трансформаційний період в Україні // Наукові праці НДФІ. – 2007. – №1(38). – С. 14–29.
4. Полозенко Д.В. Державний бюджет України та основні його напрямки забезпечення соціально-економічного розвитку // Економіка та держава. – 2007. – №5. – С.4–6.
5. Савченко В. Комплексний підхід, програмне регулювання соціально-економічного розвитку регіону // Стратегія економічного розвитку України. – 2003 – № 5. – С. 110.
6. Сивульський М. Врегулювання міжбюджетних відносин в умовах бюджетної реформи в Україні // Ринок цінних паперів України. – 2005. – №1–2. – С. 3–7.
7. Чечуліна О.О. Контроль бюджетних повноважень // Фінанси України. – 2007. – №6. – С. 64–68.

Борейко В.І.

БАНКІВСЬКО–КРЕДИТНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Необхідність забезпечити прискорений розвиток економіки України, вимагає ефективного використання всіх чинників, які є складовою суспільного виробництва. Поряд з основними фондами, оборотними засобами, продуктивними силами, науково-технічним сектором, до таких чинників відносяться фінансові ресурси країни. При цьому більшість провідних економістів серед них на перше місце, разом з ціленаправленою інвестиційно-інноваційною політикою, ставлять стабільну кредитно-фінансову систему країни.

Так, наприклад, В. Новицький вважає, що: «Фінанси та науково-інноваційний потенціал, які на практиці виступають як знаряддя конкурентної боротьби, інтегроване у національному масштабі, є, крім того, ключовою метою регулятивної діяльності держави та мірилом її ефективності» [1, с. 10].

Такої ж думки дотримуються В. Корнеєв: „Сучасна архітектура економіки значною мірою ґрунтується на фінансовій основі” [2, с. 21] та І. С. Лютий: „... фінансова наука відіграє важливу роль у забезпеченні поступального розвитку держави” [3, с. 93].

Важливість стабільного розвитку банківсько–кредитної системи для ефективного функціонування національної економіки зумовлює постійне дослідження даної проблеми провідними вітчизняними економістами. На нинішньому етапі актуальність досліджуваного питання посилюється в зв'язку з намірами України вступити до Світової організації торгівлі (СОТ) та інших світових і європейських структур, що спричинить відкриття національної банківсько–кредитної системи для світових фінансових ресурсів та структур.

Саме намаганням осмислити наслідки входження фінансових інститутів України до глобальної світової фінансово–кредитної системи обґрунтовується актуальність даного дослідження.

Виходячи із зазначеного, автор ставить перед собою завдання проаналізувати стан банківсько–кредитної системи України напередодні входження її до СОТ; з врахуванням досвіду інших країн, які пройшли даний етап, оцінити можливі наслідки відкриття національних фінансових інститутів для міжнародного фінансового капіталу та запропонувати власні механізми забезпечення збереження незалежності і стабільності вітчизняної фінансово–кредитної системи, як основи ефективного розвитку національної економіки.

Оцінюючи сучасний стан банківсько–кредитної системи України, потрібно зазначити, що на даний час її розвиток значно відстає від аналогічних систем західноєвропейських країн.

Тому, на думку С. Рибачка та Л. Лазебника: „Серед проблем, які гальмують економічну динаміку в Україні, чільне місце належить обмеженості ресурсів. Так, експерти називають цифру у 100 млрд. дол. як таку, що характеризує технологічну потребу вітчизняної економіки у додаткових коштах та інвестиціях в основний капітал” [4, с. 23].

А. Гальчинський вважає, що: „За наявності відповідних інституціональних атрибутів грошово–кредитна система України ще не набула рис сталої системи ринкового типу, вона зберігає ознаки перехідної структури, де не діють і поки що не можуть діяти класичні принципи ринкового саморегулювання” [5, с. 6].

В. М. Геєць на засіданні круглого столу в Національному банку України зазначив, що: „... залучення нашої країни до процесів глобалізації світової економіки та фінансової системи зумовлює перенесення більшої частини позитивних і негативних явищ зовнішнього світу в українські умови, що матиме відповідні наслідки для розвитку фінансово–банківської системи” [6, с. 24].

Виходячи з зазначеного, можна зробити висновок, що банківсько–кредитна система України функціонує в міжнародній фінансовій системі і тому за 16 років своєї роботи пройшла етап становлення та перейняла від систем інших країн їх надбання у фінансовому секторі. Проте, за рівнем свого розвитку вона не задовольняє в повній мірі запити у фінансах та фінансових послугах господарського комплексу країни.

Банківська система України в свої еволюції пройшла кілька етапів:

- догрівневий (1991 – 1995 роки);
- від введення гривні до кінця світової фінансової кризи 1998 – 1999 років;
- укріплення гривні (з 2000 року).

Протягом 1991 – 1992 років в Україні продовжували використовувати грошову одиницю Радянського Союзу – рубель. Однак, для захисту внутрішнього ринку був запроваджений купоно–карбованець, який використовувався разом рублем і без якого фінансовими установами рубель не приймався.

З 16 листопада 1992 року, згідно Указу Президента України від 07.11.1992 року „Про реформу грошової системи України” [7] була запроваджена, як єдиний платіжний засіб – український купоно–карбованець. З цього часу грошові розрахунки за межі України проводилися в режимі валютних розрахунків через кореспондентські рахунки НБУ та комерційних банків а рублева виручка, що надходила на рахунки юридичних і фізичних осіб, в обов'язковому порядку продавалася комерційними банками НБУ.

Проте, запровадження купоно–карбованця було не до кінця продуманим, що було одною з причин значного зростання інфляції (у 1992 році – більше 2100, у 1993 – 10255 відсотків). Основною причиною зростання інфляційних процесів було неконтрольоване, на вимогу Кабінету Міністрів України, збільшення емісії безготівкових грошей для покриття дефіциту коштів на фінансування державних витрат.

Гіперінфляція застала НБУ наприкінці 1993 року розробити заходи з її подолання. Їх основу складало запровадження випуску державних цінних паперів, для здійснення внутрішніх запозичень на фінансування державних витрат; створення системи міжбанківських розрахунків і платежів, що дозволило здійснювати ефективний контроль за операціями комерційних банків; запровадження ліцензування банків, встановлення єдиних економічних нормативів, системи перевірок банків та кредитних обмежень. Зазначені заходи сприяли зниженню інфляції у 1994 році до 400, у 1995 – 180 %. Це дозволило запровадити у вересні 1996 року нову національну валюту – гривню.

Грошова реформа була проведена відповідно до Указу Президента України від 25 серпня 1996 року № 762/96 „Про грошову реформу в Україні” [8]. Після запровадження гривні інфляція продовжувала знижуватися, і становила у 1996 році 40, у 1997 – 10 %.

Таким чином, в результаті запровадження національної грошової одиниці було забезпечено стабільність на грошовому споживчому ринку, зниження рівня інфляції, підтримання стабільного курсу гривні щодо іноземних валют, прискорення руху грошей і поліпшення стану грошово–кредитного ринку, зниження процентних ставок та підвищення довіри населення до нової національної грошової одиниці.

Другий етап розвитку банківської системи України закінчився світовою фінансовою кризою 1998 – 1999 років, яка зачепила і нашу країну.

Значна частина науковців пояснюють інфляційні процеси 1998 року в Україні залежністю національної економіки від руху світових фінансів. Так, директор департаменту економічного аналізу та прогнозування НБУ О. Петрик зазначає: „В Україну надходив здебільшого спекулятивний капітал іноземних інвесторів,

але після азійської кризи інвестори почали масово залишати ринки, що розвиваються, зокрема український” [9, с. 6].

Проте, слід відмітити, що падіння курсу гривні до долара у 1998 році було неадекватним відтоку іноземного капіталу, що свідчить про те, що НБУ не зміг своєчасно спрогнозувати розвиток ситуації на світових фінансових ринках та вжити випереджувальні заходи для недопущення обвалу національної валюти.

Директор департаменту монетарної політики НБУ Н. Гребеник вважає, що НБУ у 1997 і 1998 роках вжив всіх можливих заходів з метою запобігання дестабілізації на грошово-кредитному ринку України. До таких заходів автор відносить введення обов’язкового продажу валютних надходжень на користь резидентів і обмежень на здійснення резидентами авансової оплати у валюті за імпортними договорами та купівлю валюти банками-нерезидентами і фізичними особами, припинення кредитування в іноземній валюті та ін. [10, с. 16 – 17].

Проте, аналіз цих заходів засвідчує, що вони носять економічно-обмежувальний, а окремі – адміністративно-обмежувальний характер. В той же час не було запроваджено ні одного із заходів, які мали б стимулювати надходження в країну валюти, наприклад, стимулювання експортерів (забезпечення своєчасного повернення експортного ПДВ, пільгові кредити експортерам) та іноземних інвесторів (податкові пільги та державні гарантії стабільності національного законодавства щодо іноземних інвестицій).

З 2000 року в Україні спостерігається зростання ВВП, яке пояснюється пристосуванням підприємств до ринкових умов господарювання, сприятливою міжнародною ситуацією для експортноорієнтованих галузей, зростанням попиту на продукцію будівельного сектора економіки, використанням резервів раніше законсервованих потужностей.

Зростання ВВП та експортних операцій зумовило збільшення надходжень валютної виручки і дозволило збільшити валютні резерви НБУ, витрати на соціальні та інвестиційні програми і укріпити національну грошову одиницю. Підвищення довіри до банківської системи України сприяло тому, що зростаючі заощадження населення направлялися в депозити і відповідно на фінансування економіки а не на споживання, що „розкручувало б” інфляцію.

Починаючи з 2000 року НБУ зміг послабити жорсткість своєї валютної політики та запровадити плаваючий обмінний курс гривні. Для фінансування зростаючих доходів населення та потреб промисловості НБУ вдався до збільшення грошової маси (щорічно у 2000 – 2005 роках грошова маса в середньому зростала на 44 % [9, с. 8]). Одночасно, стабілізація економічного розвитку країни дозволила НБУ знизити облікову ставку, що зробило більш сприятливими умови для отримання кредитів. Обсяг запозичених кредитів зріс як з боку юридичних так і фізичних осіб. Так, з 2001 по 2005 рік обсяг наданих банками кредитів у національній валюті зріс у 5,1, іноземній валюті – 5,2 рази (табл. 1).

Таблиця 1. Обсяги наданих комерційними банками України кредитів у національній та іноземній валюті у 2001 – 2005 роках

Показники	Роки				
	2001	2002	2003	2004	2005
Обсяг кредитів, які надані банками, в національній валюті, млрд. грн.	16,0	24,5	39,7	51,6	81,4
Обсяг кредитів, які надані банками, в іноземній валюті, млн. дол. США	2365	3295	5303	7044	12306

* Таблиця складена за даними [11].

Для забезпечення стійкості національної грошової одиниці НБУ проводив активну політику щодо збільшення обсягів валютних резервів, які зросли з 0,7 млн. дол. США в кінці 1997 року до 22 – на кінець 2006 року [10, с. 17].

Однак, можливість входження України в європейський економічний простір і світову організацію торгівлі та проникнення на українську територію іноземних банків вимагає подальших досліджень здатності національної банківської системи в нових економічних умовах забезпечити стабільність вітчизняного фінансового ринку.

В. Зимовець, аналізуючи наслідки проникнення західного капіталу у країни Центрально-Східної Європи і Балтії, відмічає, що позитивним наслідком проникнення транснаціональних фінансових груп на східно-європейські ринки є активне збільшення прямих інвестицій у реальний сектор економіки, зниження процентної маржі і ставок, зростання довіри населення і забезпечення стабільності банківських систем, зближення їхніх параметрів з рівнем, що усталився в країнах ЄС [12, с. 77 – 78].

В той же час, В. Кириченко дослідивши програми стабілізації в Латинській Америці вважає, що одною з причин невдач реформ в цьому регіоні є неконтрольована експансія іноземного капіталу: „Кредитно-банківські системи латино-американських країн залишаються відносно слабкою ланкою економічних структур, тим часом як їхня відповідальність за збереження і підтримку макроекономічної політики зростає”. Вчений робить висновок: „Практика латино-американських країн спонукає до врахування факторів, здатних захистити національне господарство від дестабілізаційного впливу ззовні” [13, с. 69].

Отже, в роботах вище зазначених авторів дається досить висока оцінка стабільності банківської системи України, проте, відмічається її відставання від аналогічних систем провідних країн світу та необхідність залучення до національної банківської системи провідних фінансових структур інших країн, при одночасному захисті вітчизняної економіки від негативного впливу ззовні.

Проведений аналіз основних показників функціонування банківської системи України за останні 7 років засвідчує, що, протягом цього періоду, відбулося її суттєве посилення (табл. 2).

Так, хоча з січня 2002 року по травень 2007 кількість діючих в Україні банків збільшилася тільки на 14 %, їх сплачений статутний капітал, за цей період, зріс в 5,8, балансовий капітал – 5,9, загальні активи – 8 разів. Одночасно, вдвічі зросла кількість банків з іноземним капіталом, в т. ч. втричі – банків, в яких іноземний капітал складає 100 %. При цьому, що вселяє оптимізм, обсяги довгострокових кредитів зростали ще швидшими темпами – в 27 разів.

Таблиця 2. Основні показники діяльності банків України у 2002 – 2007 роках

Показники	Число, рік						
	01.01. 2002	01.01. 2003	01.01. 2004	01.01. 2005	01.01. 2006	01.01. 2007	01.05. 2007
Кількість діючих банків	152	157	158	160	165	170	173
– із них: з іноземним капіталом	21	20	19	19	23	35	40
в т. ч.: – з 100 % іноземного капіталу	6	7	7	7	9	13	18
Частка іноземного капіталу в статутному капіталі банків, %	12,5	13,7	11,3	9,6	19,5	27,6	29,3
Загальні активи банків, млрд. грн.	51	68	106	141	223	353	408
Кредити надані банками, млрд. грн.	32	47	73	97	156	270	317
В т. ч. – довгострокові кредити	7	11	28	45	86	157	187
Балансовий капітал, млрд. грн.	8	10	13	18	25	43	47
в т. ч. сплачений статутний капітал	5	6	8	12	16	26	29

* Складено за даними [14, с. 70].

Таким чином, при середньорічному зростанні валового внутрішнього продукту (ВВП) протягом аналізованих років на 7 %, загальні активи банків та обсяги кредитування щорічно зростали більш ніж на 50 %.

Проте, потрібно більш детально зупинитися на ролі іноземного капіталу в розвитку України, врахувавши досвід інших країн. Так, професор Київського національного економічного університету М. Савлук зазначає: „Банки – стратегічно важливий об’єкт з точки зору економічної безпеки держави, тому відмова від незалежності банківської системи загрожує суверенності країни” [15, с. 8].

Вчений вважає, що іноземці купують за дуже високими цінами навіть низькорентабельні українські банки. Їхня мета – за допомогою банку „розчистити” дорогу своєму капіталу в національну економіку й отримати прибутки.

Такої ж думки дотримується В. М. Геєць: „Присутність банків з іноземним капіталом у банківській системі України відповідає інтересам розвитку національної фінансової системи, сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази соціально-економічного розвитку. Водночас слід зважити на низьку фінансових ризиків, пов’язаних зі швидким зростанням частки іноземного банківського капіталу. Вони можуть призвести до втрати суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливого посилення нестабільності, несподіваних коливань ліквідності банків, імовірного відливу фінансових ресурсів” [6, с. 24].

Професор з м. Варшави В.Л. Яворський наголошує на загрозі Україні з боку іноземних фінансових груп. „Доказом, за його словами, є Польща, яка сьогодні б’є тривогу: 70 % її банківських активів та 80 % пасивів належить західним банкам, а частка банків з іноземним капіталом становить 80 %. Всі отримані дивіденди з польських вкладів ідуть на розвиток центральних філій іноземних співвласників, а відтак – на будівництво чужої економіки” [15, с. 9].

Узагальнюючи погляди науковців, які досліджують стан та перспективи розвитку банківсько-кредитної системи України напередодні вступу її до СОТ, потрібно зробити такі висновки:

1. Підтверджуються думки тих науковців, які зазначають, що банківська система України, після світової фінансової кризи 1998 року демонструє стабільність, будучи запорукою успішного розвитку економіки України.

2. Банківсько-кредитна система України тісно залучена до міжнародних фінансових структур, що зумовлює проникнення в банківську систему України іноземного капіталу.

3. Оскільки потенційні можливості української банківської системи значно поступаються можливостям іноземних банків, для стимулювання розвитку вітчизняного фінансового ринку та захисту його від експансії іноземного капіталу, на законодавчому рівні необхідно запровадити заходи, які б запобігли попаданню України у фінансову залежність до інших країн.

Такі заходи повинні включати:

- затвердження допустимого рівня річної інфляції в межах 3 – 5 %;
- зобов’язання для банків з іноземними інвестиціями не менше 50 % прибутку вкладати у вітчизняну економіку;
- збільшення кількості державних банків та їх капітальних ресурсів.

Запропоноване дозволить забезпечити стабільність банківської системи і, відповідно, ефективний розвиток національної економіки.

Джерела та література

1. Новицький В. Регулятивні стратегії відкритих економічних систем і глобальна конкуренція за ресурси // Економіка України, 2007. – № 7. – С. 4 – 14.

2. Корнеєв В. Еволюція і перспективи фінансового ринку України // Економіка України, 2007. – № 9. – С. 21 – 29.
3. Алексеєнко Л. Теорія і практика фінансів, грошового обігу і кредиту: реалії та перспективи // Економіка України, 2004. – № 7. – С. 93 – 95.
4. Рибак С., Лазебник Л. Фінансові аспекти економічного зростання в Україні // Економіка України, 2007. – № 3. – С. 22 – 32.
5. Гальчинський А. Стабільність гривні та проблема її забезпечення // Економіка України, 2004. – № 2. – С. 4 – 11.
6. Кузнєцова А., Другов О., Рисін В. Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи // Вісник НБУ, 2007. – № 1. – С. 24 – 27.
7. Указ Президента України „Про реформу грошової системи України” від 07.11.1992 р.
8. Указ Президента України „Про грошову реформу в Україні” № 762/96 від 25.08.1996 р.
9. Петрик О. Історія монетарного розвитку в Україні // Вісник НБУ, 2007. – № 1. – С. 2 – 16.
10. Гребеник Н. Основні віхи у формуванні та проведенні грошово-кредитної (монетарної) політики в Україні // Вісник НБУ, 2007. – № 5. – С. 12 – 22.
11. 42. Статистичний щорічник України за 2005 рік, К.: Консультант, 2006. – 576 с.
12. Зимовець В. Тенденції і наслідки експансії західного фінансового капіталу у Східній Європі // Економіка України, 2006. – № 2. С. 74 – 83.
13. Кириченко В. Досвід реалізації програм економічної та валютно-фінансової стабілізації в Латинській Америці: Висновки для України // Економіка України, 2001. – № 8. – С. 66 – 70.
14. Основні показники діяльності банків України // Вісник НБУ, 2007. – № 6. – С. 70.
15. Міжнародний круглий стіл на тему „Еволюція і перспективи розвитку банківських систем Польщі та України” // Вісник НБУ, 2007. – № 5. – С. 8 – 11.

Горбан А.П.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність проблеми. Вданий час однією із глобальних причин кризової ситуації багатьох українських підприємств є неправильне або недостатньо ефективне управління фінансовими ресурсами. Оскільки фінансові ресурси є найважливішим чинником економічного зростання та розвитку підприємств. Управління фінансовими ресурсами підприємства розглядається як один із головних чинників підвищення ефективності будь – якої виробничо-господарської діяльності. Від цього залежить функціонування та розвиток підприємства, а також його конкурентноспроможність на ринку.

Аналіз досліджень та публікацій. Над питанням щодо управління фінансовими ресурсами, стадіями та системами їх використання працювали зарубіжні та вітчизняні економісти І.А. Бланк, Ван Хорн, Н.Н. Треньов, Т.В. Безбородова, Ю.О.Вінц, А.А. Горбань. Аналіз та узагальнення публікацій з означеної проблематики дають підстави зробити висновок, що дотеперішні науково – методичні підходи до питань управління фінансовими ресурсами підприємств та оцінювання їх сформованості в умовах трансформації належним чином не розроблені як в науковому, так і в організаційно – практичному напрямі, про це свідчить відсутність обґрунтування єдиної послідовності етапів процесу управління фінансовими ресурсами, методів його здійснення. Також аналіз досліджуваних літературних джерел свідчить про відсутність наукових розробок у сфері оцінки якості формування і реалізації систем управління фінансовими ресурсами. Більшість економістів для визначення якості результатів систем управління використовують показники ефективності.

Мета статті: визначення основних напрямів управління фінансовими ресурсами на підприємстві та основні стратегії їх залучення.

Виклад основного матеріалу. Перехід української економіки до ринкової ставить перед підприємствами низку проблем. Основною серед яких є проблема забезпечення підприємства фінансовими ресурсами. Оскільки при плановій економіці підприємствам в разі збитку могла надатися допомога від держави з її системою перерозподілу фінансових ресурсів, то тепер постановку питання фінансування нестачі коштів підприємство вирішує самостійно. На сучасному етапі в Україні відбуваються економічні зміни, а також змінюється механізм управління підприємством. Економічні зміни, а також реформи спричинили певні зміни також у сфері фінансових відносин.

Фінансові ресурси утворюються за допомогою різноманітних джерел. Основними з яких є формування фінансових ресурсів під час створення підприємства, а саме коли формується статутний капітал. Проте розрізняють також внутрішні та зовнішні джерела. Основну роль у складі зовнішніх джерел займає емісія цінних паперів, яка дає змогу збільшити акціонерний капітал фірми. Також додатковим джерелом для фірми, певною мірою, можуть бути бюджетні асигнування на безповоротній основі. Досить важливу роль у формуванні фінансових ресурсів відіграють пайові та інші вклади трудового колективу [1].

При створенні фінансових ресурсів найчастіше використовують такі типи стратегій :

1. Використання власних коштів для розширення своєї ринкової бази.
2. Об'єднання фінансових ресурсів фірм для реалізації певних проектів на ринках.
3. Залучення всіх можливих джерел фінансування для формування та реалізації інноваційних програм підприємств.
4. Залучення донорських коштів великих фірм.